ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ—ԹԻՒ 408 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ — 19 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1859

ԱՐԱՐԱՏ

ԼՐԱԳԻՐ

Գարեկան գինն է . . . 130 ղրշ
Վեցամսեայ „ . . . 70 „
Եռամսեայ „ . . . 40 „
Մէկ Ամսուրումը առանձին 3 դուռուշ է։
Յառաջբութիւնները կանխիկ են։
Յառաջբութիւնները սուն ամսոյն 1 ին եւ 16 ին կը սկսին։

Դուրս եթիւալիք լրագիրներուն ճամբու Ամբը առնուին վրայ է։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ օր եւ թղթ զրուելիւն, խմբագրին պիտի ուղղուի. եւ ասոնց ճամբուն Ամբը քը խրկողին վրայ է։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 19 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Իտալական խնդրոյն վրայօք եւ Սարդի դէմ բացված պատերազմին պատճառաւ Եւրոպական տէրութեանց մէջ դժուարութիւն ծագելու եւ աշխարհի խաղաղութիւնն տարբերելու վախերը փարատեցան։

Այս անգամ Եւրոպայէն եկած լուրերն համաձայն կը վկայեն թէ իտալական խնդիրը կարգի դնելու համար տէրութեանց ժողով մը ընելու վրայօք հինգ մեծ տէրութիւնները կատարելապէս համաձայներ են։

Գանք Սարդի դէմ բացված պատերազմին։

Գաղղիա արդէն գրեթէ լմնցուցած պէս է Սարդի ապստամբ լեռնականներուն դէմ բացած պատերազմը։ Յիշեալ լեռնական ցեղերուն մէկ քանին արդէն խաղաղ պատժելով՝ պահանջված մեծաղուժար առգանքները վճարեցին, մարդիկ պատանդ առին եւ տարուէ տարի ալ առուք վճարելու յանձնառու եղան։ Անցեալ մէկ երկուշաբերուն ալ գործը քանի մը աւուր մէջ կը լմննայ, եւ Աւրայի գեղը Սարդի ու Ալժերիի գաղղիական երկիրներուն մէջ տեղը սահման դրվելով՝ գաղղիացիք եւ կը դառնան։

Սպանիացւոց զօրքերն ալ նաւ կը մտնեն Վիրիկ անցնելու համար, եւ քանի մը օրէն պատերազմական գործողութիւնները կ'սկսին Սարդի դէմ։

Սաարիի լրագիրներուն խօսքին նայելով՝ Սպանիայիք Սարդի ծովերկայ թանձէր քաղաքը ազատ պիտի թողուն՝ մէջը Եւրոպական տէրութեանց հիւպատոսներ դրնելելուն համար, եւ մէկանց պիտի յարձակին Պատաթ, Թէթուան եւ Սօկատոր քաղաքներուն վրայ։ Սանոով կը յուսան որ Սարդի կայսրը շուտով խաղաղութիւն խնդրելու կ'սպիտի. բայց դժուարութիւնը յիշեալ երեք քաղաքներն առաջին յարձակմամբ առնուելն է. որովհետեւ երեսուն հազարի չափ պահապան զօրք կայ անոնց մէջ եւ բերդերն ալ բազմաթիւ մարտկոցներով ու թնդանօթներով զինեալ են։

Ենգլիական Մէնիթ-Մոնիթորը լրագիրը կը ծանուցանէ թէ Տէրութեանց ժողովին մասնակից ըլլալու հրաւէրը նոյեմբեր 1/13 ին Լոնտրա հասեր, հետեւեալ օրը պաշտօնէից ժողովին մէջ խորհուրդ եղեր, հրաւէրն ընդունելի է, եւ պատասխանը նոյեմբ. 3-15 ին Փարիզ ու Վիեննա խրկվեր է։

Միւս մեծ տէրութիւններն ալ ընդունած ըլլալով յիշեալ հրաւէրը, կը յուսացվի որ տէրութեանց ժողովը կընայ դեկտեմբերի սկիզբները գումարվիլ, եւ հաւանականաբար Փարիզի մէջ պիտի ըլլայ։

— —

Ինչպէս թուով լուր առինք թէ իտալական դքսութեանց ազգային ժողովները Սարտենիայի թագաւորին ազգական Սաֆոյի Ռարինեան իշխանը Մինչեն Իտալիոյ խնամակալ անուանեցին։ Այս որոշումն ու ընտրութիւնը՝ որուն վախճանը Մինչեն Իտալիոյ երկիրները Սարտենիայի տէրութեան հետ խառնել է, Գաղղիոյ կառավարութեան խիստ անհաճոյ երեւալով, Սարտենիայի թագաւորը չկրցաւ հրաման տալ Ռարինեան իշխանին՝ որ Մինչեն Իտալիոյ խնամակալ ըլլայ։ Հետեւաբար, այս անգամ թուրինէն եկած հեռագրական նամակ մը կը ծանուցանէ, թէ դքսութեանց ժողովներուն կողմէն խրկված պատգամաւորները Ռարինեան իշխանին ներկայանալով՝ իշխանը չէ յանձն առեր խնամակալի իշխանութիւնը։ «Տէրու-«թիւնները, խրատներ, եւ պատշաճիկ «պատճառներ եւ մօտ օրերս ըլլալիք «տէրութեանց ժողովին նկատմամբ քա-«ղաքականութիւնը կը պարտաւորեն զես «ցաւօք որպէս եւ կենալու այդ բարձր «պաշտօնէն» ըսեր է։

Այսու ամենայնիւ Ռարինեան իշխանը դքսութեանց ժողովներուն առաջարկութիւնն իր վրայէն նեռած ժամանակը՝ Պուօնքոմբանի ապստամբը ցոյց ցրեր է անոնց, եւ ան՝ յիշեալ Ռարինեան իշխանին վրայ տարվելն ընդունելի է խնամակալի պաշտօնը։ Այս անձը Սարտենիայի տէրութեան երեւելի քաղաքագէտներէն մէկն է, եւ վերջին պատերազմին ժամանակը արտաքոյ կարգի գործակալութեան պաշտօն վարեց Թոսքանայի մէջ։

Սակայն կերեւի որ Գաղղիոյ կառավարութիւնն ասոր ալ չէ հաճեր. որովհետեւ Պուօնքոմբանի ապստամբին Թուրինէն Ֆիորենցա երթալը եւ ձգվեր է։

— — — —

Օսթրիայէն լուր կուտան թէ Ռուսաց Վ. Աղեքսանդր կայսրը Գաղղիոյ կայսր հօրեղբօրորդի Նարոլեան իշխանին եւ Սարտենիայի թագաւորին ազգական Ռարինեան իշխանին՝ Ռուսաց երկու զօրագունդերու հրամանատարութեան պատիւ եւ ասոմնան առեր է։ Սակայն զատ Ս. Աղեքսանդր Նէսքիի ականազարդ պատուանշանը խրկեր է Ռարինեան իշխանին։

— — —

Ամերիկայի Ծովերուն մէջ Սանժուան ըսված կղզեի մը սեփականութեան պատճառաւ Ընդհանուր ու Ամերիկայի կառավարութիւններուն մէջ վէճ ծագեցաւ, եւ կը վախցվի որ երկու տէրութիւններն իրարու հետ պիտի տրվին։

— —

Երկուշաբթի օրը Ղալաթիոյ Պօրսան լուր եկաւ հեռագրով թէ Փարիզի անդրկական դեսպան Լորա Ռաուլ Լոնտրա դացեր է՝ Ընդհանուր ու Գաղղիոյ տէրութեանց ծովային ու ցամաքային զօրութիւններն համաձայնութեամբ պահպանելու խնդիրը՝ որ կախ մնացած էր՝ կարգի դնելու։

Այս լուրը՝ թէ որ ատոյգ է նէ՝ Եւրոպայի խաղաղութեան անկասկած վճռակի մէջ ըլլալուն մեծ ապացոյց մըն է։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Օդոստափառ Ինքնակալը գոհարազարդ փառաւոր Մէճիտիէ պատուանշան մը խրկեց Ինքնագիր նամակաւ Պալվերայի թագաւորին եղբայր Աստալպերթ իշխանին։

— —

Մայրաքաղաքիս անգլիական դեսպան Պ. սեմ. Սըր Ֆ. Պուլվըր անցեալ հինգշաբթի օրը Տոլմա-Պահճէի կայսերական պալատը երթալով պատիւ ունեցաւ օդոստափառ Ինքնակալին ներկայանալու եւ երկար խօսակցելու։

— —

Երեքշաբթի օրը բարձրապատիւ Մեծ Եպարքոս Դրպրեզը Մէհմէտ փաշան Տոլմա-Պահճէի կայսերական պալատը երթալով պատիւ ունեցաւ օդոստափառ Ինքնակալին հետ խօսակցելու, եւ անկէ Ռ. Դուռը գնաց։

— —

Անցեալ հինգշաբթի օրը տէրութեան նախարարները մեծ ժողով մը ըրին Ռ. Դուռը բարձրապատիւ Մեծ Եպարքոսին նախագահութեամբը։

Այս կիրակի օրն ալ դարձեալ մեծ ժողով մը եղաւ Ռ. Դուռը։

— —

Կայսերական բարեխնամ կառավարութիւնը զանազան նոր բարեկարգութիւններ ընելու զբաղած է այս միջոցին։

Ըսելնք թէ գաւառներուն մէջ շատ աւելորդ պաշտօններ կան եղեր որոնք պիտի վերնան։ Մանաւանդ կուսակալներուն քով դանվված տէֆթէրտարներուն պաշտօնը պիտի վերնայ եւ այն պաշտօնին վերաբերեալ գործերը Մաւ Մէտէֆներուն պիտի յանձնվին։

Սակայն զատ կըսվի թէ հինգ հազար դուրուշէն վեր ամսականները հարիւրին 20 պիտի իջնան։

Դարձեալ կը լսենք թէ Ալեպցիները պիտի վերնան, եւ ամեն արհեստաւոր շփաւոր տուրք մը տէրութեան վճարելով՝ ուզած տեղը պիտի կրնայ խանութ բանալ եւ իր արհեստը կամ առուտուրը գործածել։

— — —

Մայրաքաղաքիս Հէյսի-իլ-Իսլամի գուռը յատուկ յանձնարարական ժողով մը սահմանվեցաւ, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ նոր սոֆթաներուն վարքը բարքը քննել եւ երաշխաւորութիւններ խնդրել։ Այն սոֆթաները որ չկրնան երաշխաւորութիւն տալ՝ իրենց երկիրը պիտի ճամբվին։

— —

Եւրոպայէն եւ ուրիշ ծաւալ երկիրներէ Կ. Պոլիս եկող եւ ժամանակ մը կենալ ուզող ճանապարհորդներն այսուհետեւ թէշքերէ մը պիտի ստանան տեսչութեան Գառնէն ու այնպէս նատին, որպէս զի հասկցվի թէ ինչ բանի համար եկեր են հոս ու ինչպէս կապրին։ Սակայն տարակոյս չկայ որ գողութիւններն եւ ուրիշ եղեռնագործութիւնները դիւրաւ կրնան զսպվիլ եւ երկիրն ալ կը մաքրվի դառարկաշջիկ եւ կասկածելի մարդիկներէ։

— — —

Կայսերական հրամանաւ՝

Հասարակաց կրթութեան պաշտօնէի խորհրդական (Մէեսթէշար) Սալիհ էֆէնտին առեւտրական գործոց պաշտօնէի օգնական (Մուավին) անուանեցաւ։

Թրնովայի նախորդ գայմագամ Միրիմիրան Ալայիտին փաշան Լազեսթանի գայմագամ անուանեցաւ։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ցախընթաց թիւերնուս մէջ համառօտիւ ծանուցինք ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարքը հօր անցեալ երկուշաբթի օրը Պատատէն դառնալուն Յունաց Սրբազան Պատրիարքին այցելութեան երթալը եւ սիրալիր պատուով ընդունվիլը։

Մայրաքաղաքիս Յունաց Վիլայէթին լրագրին 317 թուոյն մէջ յիշեալ այցելութիւնը քրիստոնէավայել գեղեցիկ խորհրդածութիւններու նիւթ եղած է զորոնք արժան կը համարինք թարգմանելով լրագրոյս մէջ հրատարակել։

« Անցեալ երկուշաբթի Այոյ Սրբազան Գէորգ Պատրիարքը մեծ հանդիսաւ մեր պատրիարքարանը եկաւ մեր Սրբազան Պատրիարքին այցելութեան։

Սրբազան Պատրիարքը հանդերձ սուրբ ժողովով գանի դիմաւորելով՝ զերար համբուրեցին՝ի Քրիստոս։ Յետոյ պէտք եղած ընդունելութիւններն ըստ արժանոյն կատարվելէն եւ բաւական ատեն խօսակցելէն ետքը, Սրբազան Գէորգ Պատրիարքը բաժնուելու ատեն պատրիարքարանիս եկեղեցին իջաւ՝ զգեստաւորեալ քահանաներէ առաջնորդվելով, եւ Աւետեաց Եաթան (Հայրապետական) երգով ընդունվեցաւ։ Հետեւապէս նորին Սրբազնութիւնը եկեղեցին մտնելով ու պատկերները եւ սուրբ Էփիմիայի ու Թէոփանոսի մասունքները համբուրելով՝ սուրբ տաճարին մօտեցաւ ու հայ բարբառով աղօթք մը մատոյց, որուն մէջ եկեղեցականները կեցցէ բաղ-մ-ա-ս երգով պատասխանեցին, եւ Սրբազան Գէորգ Պատրիարքը ներկայ դանուողները օրհնելն ետքը նոյն հանդէսով իւր պատրիարքարանը վերադարձաւ։

«Այս երկու հաստատուած մասերական բարեկամութիւնը երկու ազգերէն ալ ուրախութեամբ սրտի կը տեսնուի։ Մասնաւորապէս շատ անգամ Հայոց եկեղեցականներու կողմանէ հաստատութիւններ եղած են երկու եկեղեցեաց միութեանը համար՝ որոնք իրարմէ տարբերութիւն մը չունին հաւատոյ մասին։ Տարիներէ՝ի վեր Հայոց բրած առաջարկութիւնները դժբաղդաբար յաջողութիւն մը չգտան, գուցէ մեր եկեղեցականներուն չափազանց կրօնական նախանձաւորութեանը համար՝ որոնք յամառութիւն կը ցոյցնեն մէկ քանի աննշան կէտերու վրայ, եւ այս յամառութեամբ մեր եկեղեցին չեղծանէնար Հայոց մկրտութիւնը, թէ եւ սուրբ կանոնաց համաձայն կը կատարուի։

«Սրբազան գործ մը պիտի ըլլար՝ եթէ այս երկու եկեղեցիները խոհական զիջումներ ընելով միանային, որոնց մէջ ամենափոքր տարբերութիւն մ՚ալ չկայ ըստ հաւատոյ, եւ որոնց կը վերաբերին երկու բազմամիւ ազգեր՝ միեւնոյն երկրի վրայ բնակեալ, մի եւնոյն տէրութեան հպատակ, եւ միւս բոլոր հպատակ ազգերէն ալ թէ նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս աւելի յառաջացեալ։ Այս երկու եկեղեցեաց միութիւնը եւս առաւել պիտի զօրացնէր երկու ազգաց ունեցած համակրութիւնն ու ներդաշնակութիւնը, եւ անոնց նիւթական բարօրութիւնը ճեպցուն եւ անշարժ հիմանց վրայ պիտի կանգնէր, իրենց մէջ եղած առնչութիւններն ու առեւտրական յարաբերութիւններն շատցունելով։»

—o—

Ուրախ սրտիւ կը ծանուցանենք թէ Գում-գափուի ու Էնէնի-գափուի բազմամարդ թաղերուն հայ բնակիչները՝ մինչեւ հիմա աղջկանց դպրոց մը չունենալով մուրացկանի պէս օտար ազգաց դուռները դարնելու կարօտութենէն կամ մանաւանդ նախատինքէն վերջապէս պիտի ազատին։

Այս օրերս տպեալ կանոնագրութիւն մը անցաւ ձեռքիս, որուն մէջ կը տեսնենք թէ ժամանակէ մը՝ի վեր մայրաքաղաքիս մէջ հրատարակվելը ըսկսած Մի-նաղի Էրշիս անուն տամարին կիսամսեայ տեսարանին խմբագիր արժանայարդ Պարոն Պարտպետ Փանոսեան ուսումնական երիտասարդին ջանքերն ու գործակցութեամբը ընկերութիւն մը կազմվեր է աղջկանց վարժարան մը բանալու համար Գում-գափուի ու Էնէնի-գափուի թաղերուն մէջ տեղը։

Ուսման նիւթերը պիտի ըլլան՝

1. Գրաբառ քերականութիւն եւ առնոր հետ մաքուր ու կանոնաւոր աշխարհաբառ լեզու։

2. Քրիստոնէական հրահանգութիւն, ըստ վարդապետութեան Հայաստանեայց Լուսաւորչական եկեղեցւոյ։

3. Ազգային (Հայոց) եւ ընդհանուր պատմութիւն։

4. Թուաբանութեան սկզբունք։

5. Տնտեսական (ընտանեկան) գիտութեան սկզբունք։

6. Աշխարհագրութիւն, քաղաքական, բնական եւ ուսումնական։

7. Առողջութեան կանոններ։

8. Գծագրութիւն (բէսիմ)։

9. Պայեւշտգրութիւն (գեղեցիկ գիրեր)։

10. Գաղղերէն լեզու, ուզողներուն. ասոր համար ամիսը 20 ղուրուշ աւելի պիտի պահանջուի։

ԿԱՆԱՆՑ ՁԻՐԱՐԵՐԵԱԼ, ՀԱՐՑԱՐՈՒԹԻՒՆՔ

1. Գանավ։
2. Քրոշկ։
3. Ֆէսթօն։
4. Ընէվաթօ։
5. Տիվալ։
6. Պար։
7. Ձեւ (պիշիմ պիշմէք)։
8. Գօլա եւ իւթիւ լնել։
9. Մարգա, ծաղիկներ շինել եւ ուրիշ ասոնց նման ձեռքի ճարտարութիւնք։

ՋՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

1. Զայնաւոր երաժշտութիւն եւրոպական նօթայով, ընդհանուր ամէնուն համար։

2. Փիյանօ կամ քիթարա, ուզողներուն. ասոնց համար ալ առէնին ցատ վարձք պիտի պահանջուի։

3. Կաքաւ (այաք օյունու)։

Այս ուսմունքները սորվելու համար՝ իւրաքանչիւր աշակերտ պիտի վճարէ 100, 70 եւ 50 ղուրուշ ամսական վարձք ըստ կարողութեան եւ կամաւորապէս։ եւ ամեն մէկ ասան տղու վրայ մէկ հատ՚ալ ձրի պիտի առնվի աղքատ ընտանիքներէ։

Ընկերութիւնը մինչեւ որ 100 բաժնագրութիւն չհաւաքէ, այսինքն մինչեւ որ բանալու վարժարանին համար 100 աշակերտուհի ունենալու խօսք չառնէ, գործի չպիտի սկսի։ ուստի ով որ իւր աղջիկ զաւակը կամ զաւակունքը յիշեալ վարժարանը տալու կը փափաքի, պէտք է հիմակուց երթայ Մայր եկեղեցւոյ աւագերէց Տէր Գէորգ քահանային եւ կամ շուկան Մէրճանը Գ. Յ. Մարգարեանին հետ խօսի։

Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարքն ու ազգային Դիւրագոյն ժողովն այս բացվելիք վարժարանին կանոնագրութիւնը քննելով իրենց հաւանութեամբը վաւերացուցին։ Սակայն զատ Սրբազան Պատրիարքը խոստացաւ երկու ազգատ աշակերտուհիի վարձքը հատուցանելու։

Ընտարակոյս ենք որ Գում-գափուի ու Էնէնի-գափուի թաղերուն հայ ժողովուրդները գոհութեամբ պիտի տեսնեն այսպիսի կանոնաւոր վարժարանի մը բացվելը իրենց սիրելի զաւակաց բարոյական եւ մտաւորական զարգացմանը համար, որմէ դուրկ մնացած էին մինչեւ հիմա։

—o—

Ինչպէս որ նախընթաց թիւերու մէջ համառօտիւ ծանուցեր էինք, անցեալ հինգշաբթի օրը Պանարմայէն նաւամակներ ստացանք, որոնք կը ծանուցանեն թէ դերապատիւ Տ. Գրիգոր Աբք եպիսկոպոսը յիշեալ քաղաքին հայ ժողովրդեան գանդատները մանրամասնաբար մտիկ ընելով եւ ամեն բան հասկնալով՝ իրենց իրաւունքը պաշտպանելու եւ հայրաբար զերենք խնամելու անկեղծ յօժարամտութիւնը յայտներ, եւ եկեղեցւոյ մէջ ալ ազգու յորդորանքներու խրատներ խօսելով՝ համոզեր շահեր եւ ցրուեալները վերստին իրենց հայրենի եկեղեցւոյ գիրկը ժողվեր է։

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ

ԱՐՁԱԳԱՆՔ ՆԻՐՈՊԱՑԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ*

Ե.

ՄԻԶԵՐԴ

Ի մաի գրեր ենք ամէն կերպերը գործածել, եւ մինչեւ մեր արեան յեսին կաթիլը սպառելու վայրկեանը Մեսիթարեանին դէմ գնել... Պարելի է որ ուրիշ թշնամիէ մը վիրաւոր կամ հալածական լինանք, այլ զինքը յսոին չենք թողուր, հիմակուընէ կրնայ հաւատի ըլլալ...»

Արեւելք. ԺԱ. 326։

Երկինքնէ՞ւ երկիր անցցեն. եւ բանք իմ միյանցանիցեն։

Աւետարան։

Ա. ԱՐԳԻ

«Գ. Ս. Ոսկանեանը, առաս ամիս Աբրահամ-գափուի ձրի շարագրելէ եառեւ, կը հրաժարի իր պաշտօնէ զոր յանձն առեր էր սրշիթեութիւնով։ Անշուշտ այս չպիտի արդիւնի Գէորգի տեսակ մը Հայերը տակաւին նոր ստութիւն եւ զրպարտութիւն հնարել, բարդել զանոնք եւ աւելցընել թէ. «Իրեն գրամական նպաստներ եղան.» ինչպէս իր անազնուութիւնը չարգիլեց որ վատութեան գէնքը թողուն եւ բացերես Աբրահամը հերքեն։ Մեր բարեկամին ներելի է ամէն պատիւով ասպարէզը թողուլ, 'իլլար հոն առաս ամիս սպասելէն եառքը իր թշնամիներուն՝ որը գեռ մնաթի մէջ կը խլրտին եւ չեն գիտեր որ գաեհիկներու կոկորդը գրգռել յաղթութիւն պատալու համար։ Սուճիկեան եւ Հայնադարեան, Համազասպի եւ Ամբրոսիոս պարոնները պիտի խօսին երբ հաւատի պիտի ըլլան որ ալ պատասխան առնելու չեն։ Այս արիութիւնը Գէորգի մէջ մինչեւ մինչեւ.....»

«Գ. Ս. Ոսկանեանը կարդուկ, որ Աբրահամ-գափուի համարատուութիւնը պահենք քանի մը տաեն եւս։ Փառք կը սեպենք, մենք՝ ինչպէս իր բոլոր օտարազգի բարեկամները, այս թեթեւ ծառայութիւնը Հայերուն ընելիրեն համար։ Այր հրաւիրենք ուրեմն Աբրահամը հիմա նագիրները յաջորդ մը բնառել մեզ։»

1859. Նոյեմ. 1. ՕԿԻՒՍՏ ՏԸԼԻԳԻՐԸ (Ի Բէյ-Գիւնէլի)

Ինչպէս մեր առաջին յօդուածին մէջ յիշած էինք, Աբրահամ-գափի գրիչն օգոստոսի տասնըհինգի թուականովն ծանուցեր էր, որ առաջիկայ յունվարի մէկին թերթին շարագրութենէն ձեռք պիտի քաշէր։ Ուստի մենք ալ իր հրաժեշտն առ պաշաւելով, փութացեր էինք, քանի որ գրիչը չէր ձգած, իր թերթերուն քննարանութիւնն սկսիլ, որ առաջուց տեսնալով, ուզեր նէ իր մոլորութիւնները պաշտպանելու տաեն ունենար։ Աբրահամ-գափի շարադրիչն իր խօսքին իր խոստմանցն ու իր երդմանցը տեր չելլալն արդէն մեր երրորդ յօդուածին մէջ կատարելա դէս ապացուցեր էինք։ Անիկայ ահաւասիկ մեր վկայութեանը տաք տաք նոր ապացոյց մը ալ տալով, մեր քննարանութեան վախճանէն առաջ, նա եւ յունուարի մէջ էն ալ երկու ամիս առաջ մեկնեցաւ գնաց, եւ բոլոր Հայոց տրամութեանը միակ սփոփանք թողուց վերոգրեալ ազդարարութիւնը, որուն վերլուծութիւնն ընելը մեր պարտքն է։

«Գ. Ս. Ոսկանեանը, դառ ամիս Աբրահամ-գափը յիւր շարագրելէ եառեւ, կը հրաժարի իր պաշտօնէ, զոր յանձն առեր էր սրշիթեութենով։ Անշուշտ այս չպիտի արդիւնի Գէորգի սի տեսակ մը Հայերը տակաւին նոր ստութիւն եւ զրպարտութիւն հնարել, բարդել զանոնք եւ աւելցընել թէ. «Իրեն գրամական նպաստներ եղան.» ինչպէս իր անազնուութիւնը չարգիլեց որ վատութեան զէնքը թողուն եւ բացերես Աբրահամը հերքեն։ Մեր բարեկամին ներելի է ամէն պատիւով ասպարէզը թողուլ, 'իլլար հոն առաս ամիս սպասելէն եառքը իր թշնամիներուն՝ որը դեռ մնաթի մէջ կը խլրտին եւ չեն գիտեր որ գաեհիկներու կոկորդը գրգռել յաղթութիւն պատալու համար։ Սուճիկեան եւ Հայնադարեան, Համազասպի եւ Ամբրոսիոս պարոնները պիտի խօսին երբ հաւատի պիտի ըլլան որ ալ պատասխան առնելու չեն։ Այս արիութիւնը Գէորգի բարոյական անվարձութիւնը պատուհասելու Բեռ-Բի-Նով։

«Ընդ-նդ այս լդեմ արդիւն Պօլսի պեռակ մը Հայերը դոկոնին նոր ստոր-թիւն ի ընդ-դոնեն հնարել քարդել զանոնք, եւ ասելով թէ. «Իրեն գրամական նպաստներ եղան.»

Ընշուշտ, եղան. ինչ կրնայ ուրանալ, բայց չկրնար հաստատել թէ չեղան. ուրիշներն ալ կրնան հաստատել որ ոչքը տարուած ըստակն ինք չընդունեցաւ։ Բայց ով կրնայ հաստատել թէ չընդունածը չեղած է, եւ չընդունելն ալ անշահասիրութիւն եւ ոչ խղճի խայթ մը ներ իւրեն։ Որու կրնայ աւտացունել, որ Աբրահամ-գափի շահուն կեան իրեն բլլալու պայման եղած չէր. բայց ինք Հայոց ազգին իժի եւ քարերի լեզու ցրցունելով, ամէն մարդ հեռացան իր գրուածներէն, եւ թերթերը չեծախուեցան։ Ինչ երեսով ընդուներ ուրեմն իրեն ընծայուած ստակ, որ գեռ ինք չեր վատարկուցեր, եւ վատարկուելն ալ, ինչպէս տեսնեցանք, նոյնպէս ապազային համար ալ անհնար եր բրեր։ Ամենեն ուրեմն, եւ ոչ անշահասիրութիւնը, որ իրեն մերժել կուտար արծաթը։

Զինքն ընտրած էին ազգին գրականութիւնը պաշտպանելու համար, չգիտնալով թէ ինչով եւ ուրկէ։ Ինք, զարդարանքն իրեն յանձնուած տունը վերժինդրութեան արբեցութեանէ կրակը տալէն եառեւ, — Ապաշնորհներ, կրսէ, լռեցէք, ես ձրի աշխատեցայ։» Եւ ահաւասիկ ամէնն իր ճակտին վրայ պարծանքի փոխուած։

«...Ինչպէս իր անազնուութիւնը ստրեցեց, որ վատութեան գինէը խմեր, եւ բացերես Աբրահամը հերքեն։»

Բաւերն իր մտքին հակառակը կը բացատրեն կոր, ինքը չիյտէ. վասն զի հայերէն չիյտէ։ Բայց Աբրահամ-գափի հերքուն Աբրահամ-գափն ինքն էր, որ իր բոլոր խօսութիւններն իր ընթերցողներուն ուշքն՝ի վերը ցոյն կրցունելով, ամենեան ալ յայտնապէս կը ցցուներ որ ազգին լուսաւորութեանն ընծայուած ճարտը Յուդայի մանէն ալ սեւ եւ խաւար էր։ Ինչ աւելի բացերես հերքումն պէտք էր արդեօք, երբոր իր թերթին մարդ ստակ չտուտ, եւ ամէն մարդ անիկայ մերժեց, գսրսվեց, կշտամբեց եւ դատապարտեց։ Ազգին գրականութիւնն իր զրածները որբաղրելու համար ներկարարին կարաս խոթեց, ինք կը կարծէ որ իր թերթերուն բացերես հերքումն չէ եղած տակաւին։ «Եթէ հարկանին, «չզգան, եթէ հարկանեն, չնմանան. իբրեւ զ գաւանի արտաքին թշնամի, բնդ անձինս իբրեւ ետեց մարտ եղեալ կուսին*։»

«Մեր բաբելոնին ներելի է ասն. գոգոլով «ասպարէզը ելոր։»

Այս վայրութեանս ամէն մարդ համաձայն են հայկարան Գ. Տրէլիսի, որ հայկազուն Պատարին դաղրիացի Գոզիկեւտան եղեր, անոր մեռած տաեն ինք ապրելով անոր գովութիւնը կը հաչակէ։ Անտարակոյս, Հայերը գերերգմանեցնելուն մէջ դաղալներուն համար դափնի չեթողուցին կարելին, եւ Աբրահամ-գափի զրչին զլխուն պակ կապեցին նոյնպէս, ինչպէս որ Մեղուի թերերուն մէջը կանելու նկարագրեր էր մարգարէարար։

«Ի Հարար հան դառ ասդ ապանչ եղէը «իր ընդարձներուն՝»

Ահաւասիկ իր վիրաութեամբը։ Աբրահամ-գափի գրչին տասն ամիսն՝ի վեր միակ զբաղածը։ Թշնամիներուն կապաս եղեր որ իրարու դրսի պատուեն։ Աբրահամ-գափի թերթը՝ գրչին համար, իրեն ու թշնամեացը ժամադրութեան տեղի է եղեր, եւ հիմնադիր բաներն ալ, ցուլ եւ աբաղաղ մարտուցանելու տապարեզ մը բացեր են այն յանեժայիշատակ թերթովը։

«Որ դեռ մոռնի մեզ կը թերարին, եւ մի՛ փոփոխեր զ գեռնիկերս կոկորդը գրգռել յաղթութիւն

* Տես թիւ 407։

* Եղիշէ։

Այս խաղաղասիրական ջանքերուն գործակից դառնալիք է նաեւ Ս. Պօլսոյ Յարգի եւ ազդասէր անձ մը որ այս օրերս յիշեալ քաղաքը գացած էր առեւտրական գործերու պատճառաւ։

Մեզի եկած նամակներէն մէկը՝ որ Գանդիայոս ապոստոլ Հայոց Ազգ ատարագրութեամբ գրված է, ժողովրդեան չափազանց գոհութիւնն ու շնորհակալութիւնը կը յայտնէ դերապատիւ Թադէոս Էրք Եպիսկոպոսին եւ ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարքին որ յիշեալ բարեկան հովիւը Պանդիրմա խրկեց ժողովրդեան մխիթարութեանը համար։

Կը յուսանք որ այս անգամ ձեռք բերված խաղաղութիւնը վերջապէս չարրվիր դրգռիչ անձանց յայտնի կամ ծածուկ հնարքներովը, որոնք իրենց կրքոտական շահուն համար պատճառ եղան ամբողջ քաղաքի մը աղքատ ժողովրդեան տակն ի վրայ ըլլալուն։

— o —

Ազգային հոգեւոր եւ Գերագոյն ժողովոյ որոշմամբն եւ ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարքը՝ օր հաճութեամբ՝ արժանապատիւ Տ. Երրոհամ վարդապետը Տրապիզոնի վիճակին առաջնորդ անուանեցաւ։

— o —

Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարքը՝ այրն իր սեփական Զրուցայու վիճակին հոգեւոր տեսչութիւնը Ընդրիանուպօլսեցի Գերապատիւ Տ. Սարգիս Էրք Եպիսկոպոսին յանձնելով, Ներսին Սրբազնութիւնը պատրաստութիւն կը տեսնէ քանի մը օրէն Զրուցա երթալու։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անցեալ երկուշաբթի օրը մայրաքաղաքիս անդղլիական եւ առաջադիմական դեսպանները, եւ չորեքշաբթի ալ ռուսաց դեսպանը Բ. Դուռն երթալով՝ տեսութիւն ըրին բարձր. Մեծ Եպարքոսին եւ վեզիր. ուրաքին գործոց պաշտօնէին հետ։

Այս երեքշաբթի օրը դարձեալ Անգղիոյ դեսպանը Բ. Դուռն երթալով տեսութիւն ըրաւ բարձր. Մեծ Եպարքոսին հետ։

— Անցեալ հինգշաբթի առաւօտ Ղալաթիա Գարագեղ կամուրջը երթալու ճամբուն վրայ բացված փոսերուն մէկուն մէջէն աւստրիացի նաւատորի մը մարմին գտնըվեցաւ։ Յիշեալ նաւատորին առջի իրիկունը զինովցած՝ Գարագեղ նաւամատոյցը երթալու ժամանակ վերոյիշեալ ծակին մէջ ինկեր է գլխիվայր, եւ զինովութեանը պատճառաւ չկրնալով դուրս կելլել, ցեխին մէջ խզդըվեր է։

— Գէյ յօղուլի տեսչութեան ոստիկանն իմանալով՝ որ քանի մը գրամանենգ Գէյ յօղլու. եւրոպացիի մը տանը մէջ օսմանեան սուտ լիրաներ կը շինեն, անցեալ շաբթու յիշեալ տունը կոխեց ու գրամանենգներն իրենց գործիքներովը բռնելով տեսչութեան դուռը խրկեց, ուր դատաստանին կը տեսնըվի։

Այս գրամանենգներուն գլուխը Հունգարացի գնդապետ մը՝ կը ասի, որ ժամանակաւ Օուլիցերիայի մէջ ալ նոյն յանցանքով բռնըվեր է, բայց իր յանցաւորութիւնը չկրնալով հաստատվել՝ թող տրվեր է։ Այսքը Կ. Պոլիս գալով՝ հոս իր գատաստակի արուեստն ի գործ դնելու ելեր է։

— Անցեալ հինգշաբթի օրը Պատրաստու թաղը երկու տղայի իրարու հետ վիճելով՝ մէկը զմիւսը զարկաւ սպաննեց։ Մարդասպանն իսկոյն բռնըվելով տեսչութեան դուռը տարվեցաւ։

— Գարատաղի Տանիլ պէյ յին մայրաքաղաքս խրկած մէկ գործակալը՝ անցեալ ուրբաթ իրիկուն ժամը երկուքին միջոցները Ղալաթիոյ մեծ փողոցէն անցած ժամանակը՝ Գիրկէ Գիւղու սիրի մօտը ասրճանակով զինըվեցաւ մեռաւ։ Սպաննողը փախաւ. բայց՝ տեսչութիւնը զանիկա գտնելու՞ կաշխատի։

— Շարաթէն կիրակի լուսնալու գիշերը ժամը իններին միջոցները Աղ Սարայի թաղը հրդեհ պատահելով երկու քարուկիր խանու թներու մէջը այրեցաւ։

— Կիրակի օրն ալ Սամաթիա Գիւչիւկ ամամ բսված փողոցը տան մը մէջ հրդեհի սկզբնաւորութիւն եղաւ, բայց շուտով տագէքն առին։

— Ներկրութեամբ կը տեսնենք որ դատարակութեան օգուտն ու կարեւորութիւնը ճանչցողներ տիրիս ակինանցը մէջ ալ կը գտնըվին եւ օր ըստ օրէ կաւելնան։

Ամանոր ցեալ Միսաք Էֆէնդի ազնուատուն համեստաբարոյ արիկինը իր գաւակաց կրթութեանն հոգ տանիլը իր առաջին եւ միակ մտիթարութիւնը համարած ըլլալով, ամեն փոյթ եւ ջանք ի գործ կը դնէ անոնց լաւ դատարկութեանն եւ ուսումնական յառաջադիմութեանը համար։ Այս գովելի բաղձանքով, անցեալ կիրակի օրը իր երկու զաւակունքը՝ որոնք Լուսակիր տարի տարի մէջ առանձին վարժարանները ձեռօք կը կրթըվին, հրապարական քննութեան հանեց ի ներկայութեան Պ. Պօլսոյ նախկին պատրիարք ամենապատիւ Տ. Յակոբ Սրբազան Էրք Եպիսկոպոսին եւ ուրիշ քանի մը եկեղեցական ու աշխարհական ուսումնապետ անձանց, որոնք տղոյցը մանրամասնաբար քննելով՝ գովեցին անոնց ուսումնասիրութիւնն ու արդէն ըրած յառաջադիմութիւնը։

Այսպիսի պատկառելի ակու մը առջեւ եղած քննութիւնը ոչ միայն օգտակար ազդեցութիւն մը կրնէ տղայոց մտքին վրայ եւ զանոնք ջանասիրութեան կը յորդորէ, այլ եւ անոնց ծնողաց կողմէն ալ ուսման յարգը ճանչցըվելուն գովելի նշան մըն է։

— Պաղտատի մէջ կարծիք կայ թէ կատաղութիւնը ժանտախտի հիւանդութիւնը տարածելու կը նպաստէն. այս պատճառաւ տեղւոյն բնակիչները կատաղի մը տեսնեն նէ կը զարնեն կը մեռցնեն, մանաւանդ ժանտախտի ժամանակ ամեն մարդ հրացանը ձեռքը տանիքներուն վրայ կ'սպասէ որ կատաղի մը տեսնէ նէ զարնէ։

Մօտէն քանի մը տարի առաջ անդղիացի լորտ մը Պաղտատ երթալով, քովի սպասաւորը՝ որ գաղղիացի ազգատ երիտասարդ մըներ, իրիկուն մը հրացանի հարուած մը կը լսէ մեծակայ տանիքներուն մէկէն, եւ անմիջապէս գեղեցիկ կատաղի մը կուգայ պատուհանէն իր նստած սենեակը կը ցատկէ։ Գաղղիացին կատաղին մեռթին վրայ ալ տիւն տեսնելով եւ անոր ոզբագին վրաները լսելով՝ կը գթայ, եւ վերքը դարմանելով կը բժշկէ։ Երկ ժամանակէն իր տիրոջը հետ Լոնտրա երթալով, կատաղուն հետ կը տանի. հոն անգղիացի տիկնայք կատաղին մոլորագոյն (զընձապի) մորթին գեղեցկութեանը զմայլելով՝ մինչեւ 20 լիրայ կուտան գնելու համար։

Գաղղիացին ասիկա տեսնելով, աչքը կը բացվի, սպասաւորութիւնը կը ձգէ, եւ Պաղտատի մէջ ունեցած ծառայութիւններուն ձեռօք քանի մը մոլորակոյն մորթով կատաղիներ բերել կուտայ Ընդդեմ եւ զանոնք հետզհետէ բազմացընելով՝ կատաղի վաճառականութեան կ'սկսի եւ քանի մը տարուան մէջ 500,000 ֆրանք կը վաստակի։ Սակայն՝ յիշեալ գաղղիացին 25000 ֆրանքի տարեկան եկամուտ պատրաստեր է։

« Ֆէ՛ն գտնալու համար։ »

Այս բառերուն գրողը Պատոր քէնքն եւ ոչ Գոդեկուտիս բլլալն իր կենակից տիկին Ճանչնալով, կը ծիծաղինք, եւ այսչափով ուղղութիւնս հրաշք կը համարինք։ Սոկրատ Ռանթիպպէի ձեռքէն ասկէ աւելին կապասեր։ Բայց թէ որ մինչեւ հիմայ իր գէմը գրածներնիս գուեհիկները կրնան գրել, ու իր սոսկներուն գեմ իր գրածներնուն ալ Սուպոնինատարանները վրայադամ կալարութեան (տէմոկրաթիկ) դատ մարի բնելու յուսով, խարուսկներուն գրելիքներն են նէ, մենք յանձն կառնենք՝ այնքան ու Սուպոնի տրնորէնութիւնը հաճեցունել, որ աշակերտները գոնէ հներու մէջ նատեցունեն։ Իսկ յաղթութիւն բառը բանսերամարտի եւ ոչ բանասէրի վայելէ, իրեն կը թողունք։

Մենք, ուղիղ տրամախոհութեան, ուղիղ դատման եւ արդարութեան սիրահար բլլալնուս՝ յանձն առած ենք առանց խրոխտութեան եւ առանց գձձութեան իր թերթերը քննարանել, եւ իր գրուածներէն ժողովելով, մանկանց աչքին առջեւ դնել իր տրատաց գրականութեան անհեթեթ մոլորութիւնները, իր հայերէնի տարօրինաութիւնը, գաղղիերէն չհասկընալը, փիլոսոփայութեան հետ բարեւ—ասուածոյ—բարին բրած չբլլալը, օրինակաւ ցցուցած բարոյականը, իր մտաց, իր գատման, իր գիտմանց, իր ըզգայմանց, եւ իր գնացից պատկերը։ Ասոր համար մեր կոկորդը գրգռողն պէտք չունէինք մինչեւ հիմայ, եւ տակէ ետեւ ալ մինչեւ առաջադրութեանս աւարտը դարձեալ պէտք չենք ունենանք, փան զի ըրածներս պարտքներնիս է։

Մեր, ուղիղ եւ կարծր տրամաբանութեան դէմ՝ յանցուածոց անպաշտպանելի բլլալնուս տեսնալով, իր ժամանակակիցներն առաջ ապարդիկ մեկնեցաւ, եւ անուանք՝ գոյութիւնք՝ եւ հաւատքը ուրացած եւ թշնամանած ազգին վրայ բան գրելու փափաքութեանը վերջ տուաւ։ Պրնայ բլլալ որ փոյն իր գլխանք վրայ գզջալով, վաստակութիւնը նորոգելու համար նորէն ասպարէզը գառնայ։ Մենք՝ ոչ իրեն պէս կիսոցի նման երթեւեկելով, այլ մեկի պէս յառին կեցած ենք, ոչովհետեւ քննարարութիւններս պիտի շարունակենք։ Բայց դարձեալ կրսենք որ, առանց ղրգռոցի հոն եկած ենք, եւ առանց ղրգռոցի հոն պիտի կենանք մինչեւ վերջը։ Եւ թէ որ հայերէն չհասկըցող ղրչի մը համար մեր բրածին ակներեւ ապացոյց մը ալ յիշեցունել արժան է նէ, մշ ապարէն մինչեւ հիմայ գրածներնուս մէջը սկսմարդու անուն ասուինք, եւ ոչ իսկ յանուանէ եւ յանիրաւի մարդ պաշտպանեցինք։ Ընդ հակառակն, հարկ եղած տեղն իր սոսկներուն յանցուածներն ալ կշռին նեղարը գրինք, եւ իրեն կշռել տուինք. եւ տակէ ետեւ ալ հարկին ու արդարութեան պահանջած տաեղն իր կրքոտութեամբ եւ անոյշ դատին նպաստաւոր փաստ մը գտնալու բլլանք նէ, գանցաւորութիւն չենք բներ յարդեցունելու, թէպէտ եւ մեր սիրելեաց ոմանց ներհակ եղած բլլայ ան փաստը։

« Պ—ճիկեան է—Շ ամնազարեան, Այլազգվոյ »
« է— Ամերոսիս պարանները պիտի խօսին, երբ հա- »
« —սապի պիտի ելլան որ ալ պապասիան առնելը- »
« ին։ »

Սրբանուէր Ս. արդասեանեանն տակէ ետեւ ալ կը լսեն կամ ապաժամանն պատասխան կուտան եղեր, թողունք « մեռելոց թաղել զմեռեալս իւրեանց։ » Բայց Գ. Կոճիկեանը մինչեւ հիմայ իրեն պատասխան տալ ուզեր նէ, իր հրաժարելուն ապասելու պէտք չունէր, եւ իր պատասխանը կարճ երաշ եւ կարգալան կրլլար։ այս ինքն, Էրէ-մոսպէ հինգ եւ եօթնեարգ թիւերուն մէջ իր բաժնին համար գրուած հատուածները թարգմանել, եւ իր քնակած ապարանէից գիմացի ապարանքը, ներքին իրոյութեանց նախարարին կարգալու խրկել։

Կարծեմ թէ այսչափով միայն, Փարիզի մէջ ազատութիւն բանը ուզածին պէս մարդ մարդու անձնական պատուոյն ընդհարելու լաբութիւնը չբլլալը կը սորվէր Էրէ-մոսպէ գրիչը, եւ թերեւս իրեն օրինակ բռնած Լօմէն որ Սիուրբուռի գասակից եւ պատկերիչ կելլար։ Բայց այս տողերուն գրողը մոմոալով որ արդէն Այոց... Ս. արդասեաններ Փարիզի դատարանաց գիւանները մէջ Հայոց անարժան խել մը յիշատակներ ձգած էին, խելամուտ բրաւ այն անձը որ դիտցալի էր սինլքոր գրչի մը պատճառաւ այն գիւաններուն մէջ Հայոց աշխարհական գրչաց անուններն ալ կասկածելի ընել, եւ բան ալեամ, Գաղղիոյ խստապահանջ տեսչութեան միջոցը գրդռելով, Փարիզի հայկական ուռիշ տպագրութիւնեանց վրայ ծանր գրժուարութիւններ տեղացնել տալ։ Ազգասիրէ Գ. Կոճիկեանի՝ առաջին եւ վերջին պատասխանը, որ կը մասուցանենք Էրէ-մոսպէ հրաժարական գրչին եւ իր համախոհներուն, թէ որ աշխարքիս երեսն իրմէ զատ իրեն համամիտ մը նացած է։

« Այս ուրիշ-ինչ-ոչ Գիրքի մէջ գիտի ի՞նչ գրեսն։ »
« Դուք։ . . . »

Փարիզի մէջ ալ անոր նմանը տեսնուելով, Պատորի բերանին էլլը վայլեր այս յանդիմանութիւնը՝ զոնէ իր հրաժարականին մէջ։

« Գ. Ս. Ոճլանեանը Լիոնէրէ, որ Էրէ- »
« մոսպէն համաբարոյութիւնը պահենէ տանի մը »
« ապէն է—։ »

Համար պահանջալ չեկայ որ, խեղճ Գաղիկեւտիս Հերակղէսի պէս իր Պատոր—Ատրասի թերթերուն պարապ երկինքն ասեն մրն ալ թիւանցը վրայ բառնայ, եւ բեռան տակը ընդունայն հեծէ։ Ուստի ուզէ նէ, կրնայ իր եղբօրը խելքին ալանդակ զաւկները Տաղեռոն լերանց ետին ձգել*, եւ երթալ խաղաղութեամբ քնանալ։

« Փառ։ կը սեպնէ։ Ինչ ինչէս իր Բարէ- »
« օարարդէի Բարեկամները, այս Ինինս ծառա- »
« յութիւնը Հայերուն ընել իրեն համար։ »

Հայերն ալ ասանկ անմեղ գառանցանաց վրայ ծիծաղելով, իր անոնց բրած եւ ընելիք հաւատարիմ ծառայութեանցը համար մտաց բժշկութիւն կը մաղթեն թէ իրեն եւ փառաւորիալ միւս ընկերներուն։

« Կը հրաւիրեմ ասրեն Էրէ-մոսպէ Կիսամ- »
« դէրներբայ-Ղէրդ մը բնարել դեղ։ »

ՕԿՍԻՍՍ ՏԵԼԼԷԴՐԸ
(Ի Բէմ- Գիրանէք.)

Անցած տեղերնիս յիշելով որ Ռեբէմ- Գիրանէք ընուած ոսկրվելի բանասիրականը գանգրեցուցած գիտնի (պօռնէք) մակակոչութեամբ պատուեալ է, մենք ալ Պ. Ամարպարան աչքն երկայն տանն իր յաջորդին ճամբուն վրայ չեմ նեղելու եւ միականիութենէ պատասպարելու համար, կը փութանք շուտով յաջորդ մը գտնելու մարդասիրութեամբ ծանուցումը ալ մեր կողմէն ընել ազգային գրագիրաց։

ՅԱՆՈՒՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԳԹԱԾԻՆ ԵՒ ՈՂՈՐՄԱԾԻՆ

Այլի մը կայ, որ ոչ խաղաղունի, ոչ տեսրեւ, ոչ ոբմի, ոչ Ջնհոր, ոչ պատ, ոչ դուռ, ուստի եւ ոչ դարցունելու եւ ոչ դատատարանատուութեան տակ ինալու երկիւղ։ Մէ որ տեղ մէջ իրատիլակ բլլալու բաղձանք ունի նէ, Պօլիս Մեղուի գրատոյնը, Փարիզ՝ Հաւիրիկի գրատոյն երթայ անունը գրել տայ։

11 Նոյեմ. 1859. Փարիզ.

Ի. Գ. Մէսրէնէ.

Յ. Գ. Էրէ-մոսպէ հրաժարական գրչին յաջորդութեան արժանի եղողն ոսկի մինտաղ մը պիտի տրվի, մեկ կողմն այն մեծ մարդուն դիմակեան պատկերը գրոշմած եւ յարեւ նման Ամուսի արդէն հրատարակածին, միւս կողմն՝ ԶԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ԻՄ ԹՈՂՈՒԻՄ ԶԵԶ գրուած։ Ուշ մնացողն եարը ձեռքով գլուխը ծեծել. այս ինքն շատ կը դղջայ եւ կուլայ կողբայ։

« Ինչ ինչ գտնալու համար։ »

Այս բառերուն գրողը Պատոր քէնքն եւ ոչ Գոդեկուտիս բլլալն իր կենակից տիկին Ճանչնալով, կը ծիծաղինք, եւ այսչափով ուղղութիւնս հրաշք կը համարինք։ Սոկրատ Ռանթիպպէի ձեռքէն ասկէ աւելին կապասեր։ Բայց թէ որ մինչեւ հիմայ իր գէմը գրածներնիս գուեհիկները կրնան գրել, ու իր սոսկներուն գեմ իր գրածներնուն ալ Սուպոնինատարանները վրայադամ կալարութեան (տէմոկրաթիկ) դատ մարի բնելու յուսով, խարուսկներուն գրելիքներն են նէ, մենք յանձն կառնենք՝ այնքան ու Սուպոնի տրնորէնութիւնը հաճեցունել, որ աշակերտները գոնէ հներու մէջ նատեցունեն։ Իսկ յաղթութիւն բառը բանսերամարտի եւ ոչ բանասէրի վայելէ, իրեն կը թողունք։

Մենք, ուղիղ տրամախոհութեան, ուղիղ դատման եւ արդարութեան սիրահար բլլալնուս՝ յանձն առած ենք առանց խրոխտութեան եւ առանց գձձութեան իր թերթերը քննարանել, եւ իր գրուածներէն ժողովելով, մանկանց աչքին առջեւ դնել իր տրատաց գրականութեան անհեթեթ մոլորութիւնները, իր հայերէնի տարօրինաութիւնը, գաղղիերէն չհասկընալը, փիլոսոփայութեան հետ բարեւ—ասուածոյ—բարին բրած չբլլալը, օրինակաւ ցցուցած բարոյականը, իր մտաց, իր գատման, իր գիտմանց, իր ըզգայմանց, եւ իր գնացից պատկերը։ Ասոր համար մեր կոկորդը գրգռողն պէտք չունէինք մինչեւ հիմայ, եւ տակէ ետեւ ալ մինչեւ առաջադրութեանս աւարտը դարձեալ պէտք չենք ունենանք, փան զի ըրածներս պարտքներնիս է։

Մենք, ուղիղ եւ կարծր տրամաբանութեան դէմ՝ յանցուածոց անպաշտպանելի բլլալնուս տեսնալով, իր ժամանակակիցներն առաջ ապարդիկ մեկնեցաւ, եւ անուանք՝ գոյութիւնք՝ եւ հաւատքը ուրացած եւ թշնամանած ազգին վրայ բան գրելու փափաքութեանը վերջ տուաւ։ Պրնայ բլլալ որ փոյն իր գլխանք վրայ գզջալով, վաստակութիւնը նորոգելու համար նորէն ասպարէզը գառնայ։ Մենք՝ ոչ իրեն պէս կիսոցի նման երթեւեկելով, այլ մեկի պէս յառին կեցած ենք, ոչովհետեւ քննարարութիւններս պիտի շարունակենք։ Բայց դարձեալ կրսենք որ, առանց ղրգռոցի հոն եկած ենք, եւ առանց ղրգռոցի հոն պիտի կենանք մինչեւ վերջը։ Եւ թէ որ հայերէն չհասկըցող ղրչի մը համար մեր բրածին ակներեւ ապացոյց մը ալ յիշեցունել արժան է նէ, մշ ապարէն մինչեւ հիմայ գրածներնուս մէջը սկսմարդու անուն ասուինք, եւ ոչ իսկ յանուանէ եւ յանիրաւի մարդ պաշտպանեցինք։ Ընդ հակառակն, հարկ եղած տեղն իր սոսկներուն յանցուածներն ալ կշռին նեղարը գրինք, եւ իրեն կշռել տուինք. եւ տակէ ետեւ ալ հարկին ու արդարութեան պահանջած տաեղն իր կրքոտութեամբ եւ անոյշ դատին նպաստաւոր փաստ մը գտնալու բլլանք նէ, գանցաւորութիւն չենք բներ յարդեցունելու, թէպէտ եւ մեր սիրելեաց ոմանց ներհակ եղած բլլայ ան փաստը։

« Պ—ճիկեան է—Շ ամնազարեան, Այլազգվոյ »
« է— Ամերոսիս պարանները պիտի խօսին, երբ հա- »
« —սապի պիտի ելլան որ ալ պապասիան առնելը- »
« ին։ »

Սրբանուէր Ս. արդասեանեանն տակէ ետեւ ալ կը լսեն կամ ապաժամանն պատասխան կուտան եղեր, թողունք « մեռելոց թաղել զմեռեալս իւրեանց։ » Բայց Գ. Կոճիկեանը մինչեւ հիմայ իրեն պատասխան տալ ուզեր նէ, իր հրաժարելուն ապասելու պէտք չունէր, եւ իր պատասխանը կարճ երաշ եւ կարգալան կրլլար։ այս ինքն, Էրէ-մոսպէ հինգ եւ եօթնեարգ թիւերուն մէջ իր բաժնին համար գրուած հատուածները թարգմանել, եւ իր քնակած ապարանէից գիմացի ապարանքը, ներքին իրոյութեանց նախարարին կարգալու խրկել։

Կարծեմ թէ այսչափով միայն, Փարիզի մէջ ազատութիւն բանը ուզածին պէս մարդ մարդու անձնական պատուոյն ընդհարելու լաբութիւնը չբլլալը կը սորվէր Էրէ-մոսպէ գրիչը, եւ թերեւս իրեն օրինակ բռնած Լօմէն որ Սիուրբուռի գասակից եւ պատկերիչ կելլար։

* Սպասասցէր իրենց տրատաց ծնած մանկունքը հոն կը նեսէին։

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

Ընկերները Փարիզէն Պ. Պօլիս եկող Տոքթոր Նիքօ բժշկին ճարտարութեան փորձերն արդէն սեանըվիլ սկսան։ Այլ լսենք թէ բազմաթիւ անձանց աչքին տեսութիւնը խափանող վարագոյրները մեծ ճարտարութեամբ կտրելը հանելը եւ աչքերնին կատարելապէս առողջացուցելը է։ Սոնկ առողջացելոց մէջ նշանակութեան արժանի կը համարվին՝

Խօջա Մուսթաֆա փաշայի թոռքիէն Տէրվիշ Մուսթաֆա էֆէնտի՝ 12 տարիէ՝ ի վեր կոյր։

Սիլիվրիգարուն Նուսուֆ էֆէնտի։

Գէյօղլու Սուրբ Յակոբայ հիւանդանոցին մէջ հայ ծերունի մը։ եւ Հէրէքէէ Հալաբոյ լրագրին խմբագիրը Գէաբրի պէյին մայրը՝ որոց աչքը կատարեալապէս բժշկվեցան յիշեալ Տոքթոր՝Նիքօ տկնաբոյժին դարմաններովը։

ՄԻՍ ԽՐՅՄԸ ԸՆԵԼՈՒ ԳՈՐԾՈՒՐ

ԵԹԷՆ ՈՒ ԳԻՒՐԵԳՈՐԾԵՆԵԼԻ

Կը գտնվի Ս. Մ. Մինասեան եւ ընկերաց Ամերիկայի մաղազան Օմէր փողոցը թիւ 17, Ռէրշէմպէ-Բազար Գալաթիա։

Ամենէն պզտիկին գինը 60 դուրուշ է։ մէկ ժամուն մէջ հինգ օխայէն աւելի միս կը մանրեցուցնէ ու պէտք եղածին չափ ալ բարակ հանելէն զատ՝ շարաթներով սուտոնի շինելու համար գիշեր ցորեկ միս ծեծել տալով քնհատութիւն քաշելէն կազատէ։

Ասոր ամենէն պզտիկը տուներու մէջ գործածութեան համար շատ յարմար է, մանաւանդ աս եղանակիս մէջ տան համար սուտոնի շինողներուն։ իսկ ծախու սուտոնի շինողներուն համար ալ աւելի մեծերը կան որոնց գիները համեմատաբար բարձր են։

Ուզողը կրնայ երթալ յիշեալ մաղազան ու տեսնել։

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԼՈՒՆՄԸ

Զրի կը յուցվի տեսնել ուզողին թէ եւ ծախու առնելու կամք ալ չունենայ։

Ասկէց առաջ հրատարակված միս խաշելու գործիքը աւելի կատարեալ գործեալ ընելու համար աս շարթու նոր տեսակ

ՍՈՒՇՈՒԽ ԼԵՑԸՆԵԼՈՒ ԳՈՐԾԻՔ

եկաւ, որն որ մինչեւ հիմայ հնարուածներէն տարբեր չտեսնուած բան մըն է։ որուն գործածուելու կերպը զարմանալի ու տեսնելու արժանի է։

Ուզողը հրաւիրուած է Ս. Մ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ եւ ընկերաց ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԱՂԱԶԱՆ, Օմէր փողոցը թիւ 17, Ռէրշէմպէ-Փազար, Գալաթիա։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ՄԸ

Երկու ոտքին մէջ բռնելու հագուստ։

Ամերիկայի հրատարակ իւթիւնները, որովհետեւ օրէ օր ալ աւելի կը բնաբռնվի, ինչու որ հասարակութիւնը տեսաւ որ իւթիւն ընելու սատիկ դժուարութիւնը ու այնչափ տաքութիւնը ու ծախքին առաջքն առնելու մի միայն ճարը

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋԼԻՍ ԿՐԱԿՈՍ ԻՒԹԻՒՆ

է՝, որոնցմէ թէպէտ մեծ քանակութիւնով ընդունուած կը Ամերիկայէն երկու ամիսի չափ առաջ, սակայն՝ առնողները խիստ շատ ըլլալուն բոլորնալ հատանուհիմա Ս. Մ. Մինասեան եւ ընկերք յարգանօք ներողամտութիւններին կը խնդրեն անոնց՝ որոնք որ դեռ առած չեն ու կը ընտրեն, որ քիչ մը սպասեն, քանզի Պ. Ս. Մ. Մինասեան Ամերիկայէն հոկտեմբեր 11 ին ըստ յաստ. Էրզնկա անուն նաւով մեծ քանակութեամբ ճամբայ հանած է որոնք քիչ օրէն հոս կը հասնին. որ ատեն կրկին լրագիրներու միջոցաւ արդոյ հասարակութեան պիտի ծանուցուի։

Ս. Մ. Մինասեան եւ ընկերք նաեւ կուզեն իմացունել որ ասկէց զատ քանի մը շաբաթ առաջ նորէն ապսպրուեցաւ որպէս զի յաջորդ նաւով ալ հրատարակ իւթիւններէն խրկուի որ կրկին հիմակվան պէս ընտրողները պարապը չելլեն գալիքներն ալ հատնելով։

Գինը հատը 60 դուրուշ է։ իսկ տուզենայով առնողին շատակէկ էսքօնթ կըլլըվի։ Աս իւթիւններէն Տաճկաստանի ներսի կողմերն ալ շատ կերթայ ու կը փնտրուվի։

Ս. Մ. Մինասեան եւ ընկերք

Ամերիկայի մաղազան, Գալաթիա, Ն. Պօլիս։

ՁԿԱՆ ԻՒՂ (ՊԱԼԸԳԻԼԸՂ)

2044

Անուն անդէնայի երէսելի դեղագործին շինածը։

Այս եղը՝ որ մօրինա ըմբած յուլին լերդէն (գարա ծիներ) կը հանվի, ուրիշ այս պէսով եղերուն ամենէն մաքուր եւ ընտրելի է, եւ հոգն ու հոտն ալ դեռաներուն պէս ծառը եւ անախորժ չէ։

Բոլոր Եւրոպայի գլխաւոր բժշկաց գրքերուն ապացուցված ամենազօրաւոր դեղ մըն է մարմնի հիւանդութիւններու, իսկ (որոնց), ուղղակի, ընդլայն հիւանդութենէն, բուլութիւնէն եւ ուժոյ նուազմանէ, փոքրութիւնէն, գլխոյ գէնդութիւնէն եւ տկար կայմուածք ունեցող զղայոց։

Այս եղը ապրատ եւ իրիկուն մէկ մէկ անուշ դրդիալ իմելով ակնալս եւ հեղգութիւն ջնջուելու դիպչիս հինգ գրդիալ։ Օրը յուրաքանչիւրն մինչ որ գոյնը զգուրի եւ նորոգման, ձիւնը պատ ջուրի մէջ դրվելով՝ եւ ուրիշ պարագութիւնը կը գտնէ։

Այս եղը կը գտնվի Պեյօղլու Պ. Օրուն եւ Տնլաստրա երէսելի դեղագործներուն խանութը։

Ա. լրագիրը ամբողջ անդամը կենալ ամենայնի օրերը։ Ամէն իրաւունք հրատարակութեան, Կ. Պոլիս՝ Զինելի խանը լրագրոյս գրասենեակը։ Իսկ դրամները հոգաբարձուներն են՝

ԻՕԱՆԻՍ՝ Սարգիս աղա Աղաբեկեան.

ԱՆԴՐԻԱՍՈՒՊՈԼԻՍ՝ Գեորգ աղա Ծերոնեան.

ՏՐԱՊԻԶՈՆ՝ Պօղոս աղա Կիւրճեան.

ԹՈՒՆՍԷԹ՝ Մուհտեսի Յակոբ աղա Ղազանեան.

ԿԸՐԻՆ՝ Կարապետ պապուելի Օշուրեան.

ԵՐՇ՝ Յակոբ աղա Պեյսէքեան.

ՊՈՓՇԱՆ՝ Յակոբ աղա Մանի.

ՊՐՈՒՍԱ՝ Սերգէյ աղա Պալճեան.

ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ՝ Պ. Տ. Մարտիրոսեան.

ԹԻՐԹԻՐ ՏԱՂ՝ Թոփալ աղա Ցիւրեան.

ՎԱՆ՝ Պ. Մկրտիչ Կ. Էրտեան.

ԽԱՐԲԵՐԴ՝ Պ. Գեորգ Հաճիրեան.

ԵՐՕՆԳԱ՝ Մարտիրոս աղա Թուրճեան.

ԱՏԱՐԱԶԱՐ՝ Մուհտեսի Յակոբ աղա Տ. Գրիգորեան.

Ուրիշ տեղացիներէ տարբերութիւն՝ այս տեղերէն ձեւուն հէս իրենց ընդունիչներ։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ (ԳԱՄՊԻՕ) ԳԻՆԵՐԸ

ԹՂԹԱԴՐԱՄՈՎ, ԱՌԱՆՑ ՍՔՕՆԹՕՑԻ

17 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ

		Ղրուշ	
Լոնդրա 31 օր պայմանաժամ			
„ 3ամիս	„	151	150
Փարիզ	„		
Մարսիլիա	„	240	238
Ամստրդամ	„		
Վիէննա	„		
Թուրին	„		
Լիսբոն	„		
Հինգօվա Լ. Ն.	„		
Օրեան	„		

ԴՐԱՄՈՑ ԱՐԺՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԹՂԹԱԴՐԱՄՈՎ

18 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ

Օսմանեան լիրա Մէճիտիէ	136	30
Ընդհանրական լիրա	151	
Գրամատիոյ 20 ֆրանգնոց ոսկի	121	
Ռուսական բոլոր թղթադրամներ	122	
Աւստրիոյ գերմանիոյ	69	
„ Մարտա	68	
Մէճիտիէ 20նոց ոսկի	35	
„ Արծաթ	27	
Հինգ ֆրանգնոց արծաթ	30	10
Գրաստովանոց	23	20
Գրանտոս	34	
Բելգիան	30	
Սիցիլիան	204	
Մահմուտիէ ոսկի	135	
Հինգնոց եռանոց, հալարին	230	
Խալիպ Բահրիէ	92	
Լուսնամը Հրեպիսա	70	20
Սեւիլ	84	

Կ. ՊՕԼԻՍ 12 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

ԱՐՄՏԻՐ

Յուրն Բոնդէլի	„	„	40
„ Իսմայիլի	„	„	45
„ Կալատի	„	„	43
„ Թայլան	„	„	48
„ Խարտիէ կոլոզ	„		
„ Բոնդէլի կոլոզ	„		38
Եգիպտացուրն Կալատի	„		00
„ Ընտրելոյ	„		00
Գորի Բոնդէլի	„		16
Որին Ուէլեր	„		4 20

Վաճառականաց մէջ կայ ընդունելը 200,000 երես յուրն է՝ 0 0 երես գորի։

ՄԵՏԱՂԱՍ

Սեւ Ա. ոսկի	Ռիֆին	ղրշ.	590-630
„ Բ. „			525-540
Մանրուս կարմիր			485-525
„ „			425-460
Հատ երկայն ընտիր			600-615
„ „ գնչի			570-580
Տէգերուել			735-780
Պարսկատոպանի գնչի հօխան			275-290

ԳՆՂԹԱԲԵՐԻՐ

(ԳԱՆԹԱՐՈՒՑԷ)

ՆԵՐՔԻՆ ԲԵՐՔ

		ղրշ.	երես	ղրշ.	երես
Էֆլան	հօխան	400			
Թէլիֆիտ Լինկիրէ		44			
Բուրդ (Ինգիլ) Բոնդէլի		12			
„ Լուսցնած	„	16.			
Մեղրամոմ		31	32		
Հեղեղ Լինկիրէ		8		7	
Գիրուր (Մաղը) ոչ		14	15		
Մահմուդիէ Ընտրելի		380.			
Արքիրէ ծերմակ ոչխար	հօխան	34	36		
Բամպակ Իզմիր	„	10	11		
Զէյթ Էյվալըք	հօխան	8	20		
Էշու (Մոպոն) Տրանդէ		7	8		
Էլ ֆիլ			6	20	

ԱՐՏԱՔԻՆ ՐԵՐԵՔ

Խոհեմ	Ղրուշ	
Ուրֆա եւ Արաբօ Ա. տուկ 100 հօխ	1300	1350
Շաբաթ		
Ընդէլ. Գալ. 6—10 լիտր	420	445
Ընդէլ եւ Հալ. էլ. Ա. տուկ. „	345	350

	ՍԿ.	ԴԻՐ.	ՍԿ.	ԴԻՐ.
Պղտէլ (Պիպէր)	հօխայ	9	10	
Գորտին (գարբլէն)		24		
Մէրիսկ (Գորտինգիլ)		7	20	

ՆԵՐԻԷՆԷՆ

Լեղուկ (Զիվէր)		170	180
Պենիսլա	հօխ.	ղրշ.	
Սպիտակարեղ (Իսոտիպէզ)		160	400
Որդան Կարմիր (Գարմէզ)		60	100

ՄԵԿՈՂԼԱՅԻՆ

Ընոք (Տրալլայ)	ֆենդ.	ղրշ.	1400
Երկրի Ընդէլ.			
Երկրէյի (Ալամա) քարտիյեր,		92	94
տասակոսի ֆենդ ղրշ			
Յոյնի (Տէգիր)քեր-եարոյ „		84	86
Տիպոկ Ռիֆ 1-14		160	

ՄԱՆԻՖԱԹՈՒՐԱՅԻ ԳԻՆԵՐԸ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԼԻՐԱՆ 150 ՂՐՈՒՇԻՆ

ՀԱՇՈՒԵԼՈՎ

Լայնք	Երկարութիւն		Գին	ղրշ.
2 մետր	20	Սիրուն գնչի	32	34
ֆէնոց	„	Սովորական „	35 .	36
„	„	„ ծանր բուրլէ		
6 մետր	„	„ գնչի	36 .	39
2 լրոյ	„	„ „	48 .	
2 „	„	Զարբէլէ „	35 .	
ֆէնոց	„	„ „	38 .	
5 մետր	„	„	40 .	

Ամերիկեան վերարբերեալ

Լայնք	Երկարութիւն			Գին	
2 մետր	24	3	թ. մարտ Նեղ	32 .	
„	„	5	„ լայն	48 .	49
„	„	6	„ „	53	57
„	„	„	ծանր սուտոպի	70 .	75
եռապատ .	36	6	ամերիկեան Նեղ	57 .	58
5	„	8	„ լայն	76 .	78
„	„	7	„	67 .	70
7 „	28	11	„	95	100
ֆէնոց	36	11	թիրի ֆէնոց	105	115

Խասրուլայի վերարբերեալ

Լայնք	Երկարութիւն			Գին	
1 մետր	12	Բուրիրա	գնչի	37 .	38
2 լրոյ	24	„	սիֆոտ	53 .	55
9 մետր	„	Պուրի „	բեր	44 .	46
„	„	„ „	լիֆոտ	65 .	66
ֆէնոց	38	Վրալիսօր		80 .	90
6 մետր	„	Խասա „	„	100	130
ֆէնոց	40	Մարտիսլ	„	96	110
0 մետր	„	„	„	115	125
6 „	„	„	„	130	135
ֆէնոց	37	Ներիլեան	„	68 .	70
2 մետր	24	Սպինոս գնչի		44 .	46
27 „	„	Սուրեն „	„	3	5
6 մետր	Վրանիֆէ	„	„	4	
„	Խոմուլար	„	„	4 .	1/
ֆանտոնոց գիրէ		„	„	4 .	
Հասարակ տանած .				145	
					ղրշ 1
Սրոյ տանած	8	14		19½	20
Լիտմրոյ				23	23

Զիրի վերարբերեալ

Լայնք	Երկարութիւն		Գին	
7 մետր	20	Թուրուանցի գաստ	32 .	34
„ „	„	Լաճիվերտ „	55 .	58
„ „	„	ամերիկեան գաստ	96 .	106
2 մետր	10	Պատմա ֆերիճէ ղրշ	12 .	15
„ „	„	Օրանսան Ֆէրէ	16 .	20

ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ

Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

ԻՏՊ ԲԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ

Կ. ՊՕԼԻՍ. ՀԻՆԻԼԻ ԽԱՆ